

Þriðjudaginn 2. maí 1989.

Nr. 19/1988. **Ragnar Kjartansson**
(Jón Magnússon hdl.)
gegn
Þrotabúi Hafskipa hf.
(Gestur Jónsson hrl.)
og gagnsök.

Gjaldþrotaskipti. Skuldajöfnuður.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðmundur Jónsson, Guðrún Erlendsdóttir og Hrafn Bragason, Arnljótur Björnsson, settur hæstaréttardómari, og Sigurður Líndal prófessor.

Aðaláfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 15. janúar 1988. Hann gerir þær dómkröfur í aðalsök, að hinum áfrýjaða úrskurði verði hrundið og breytt á þá leið, allar kröfur sínar fyrir skiptarétti verði teknar til greina, en þær eru, „að viðurkennd verði krafa og réttur áfrýjanda til þess að skuldajafna kröfu sinni á hendur þrotabúi Hafskipa hf., að fjárhæð 125.390 Bandaríkjadalir, umreiknað í íslenskar krónur miðað við gengi Bandaríkjadals, þegar bú Hafskipa hf. var tekið til skipta, kr. 41.52, samtals kr. 5.206.193,00 við öllum kröfum þrotabúsins á hendur sér, þ.m.t. kr. 700.000,00, sem er krafa þrotabúsins um endurgreiðslu bifreiðaláns, og kröfu þrotabúsins, að fjárhæð kr. 622.753,00, vegna viðurkenndra úttekta áfrýjanda“. Í gagnsök krefst aðaláfrýjandi sýknu af öllum kröfum gagnáfrýjanda. Þá krefst aðaláfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 20. janúar 1988. Hann gerir þær dómkröfur, að hafnað verði öllum kröfum aðaláfrýjanda á hendur þrotabúi Hafskipa hf. og að staðfestur verði úrskurður skiptaréttar Reykjavíkur um greiðsluskyldu aðaláfrýjanda til þrotabúsins. Þá krefst hann málskostnaðar bæði í skiptarétti og fyrir Hæstarétti.

Fyrir Hæstarétt hefur verið lögð umsögn Helga V. Jónssonar hæstaréttarlögmanns, annars vegar um útreikninga Endurskoðunar- miðstöðvarinnar hf. og hins vegar um útreikninga Helga Magnús-

sonar, löggilts endurskoðanda, á viðbótartekjum aðaláfrýjanda. Þá hefur verið lagt fyrir Hæstarétt bréf Helga Magnússonar 10. júní 1987 til lögmanns aðaláfrýjanda.

Í greinargerð aðaláfrýjanda fyrir Hæstarétti kemur fram sú málsástæða, að engin sundurliðun liggi fyrir á úttektum aðaláfrýjanda, heldur séu lagðar saman úttektir hans og Björgólfs Guðmundssonar og þeim samanlögðu úttektum skipt í tvennt, án þess að nokkur tilraun sé gerð til að leiða í ljós raunverulegar úttektir aðaláfrýjanda. Hafi gagnáfrýjandi því ekki lagt fram fullnægjandi gögn fyrir kröfum sínum á hendur aðaláfrýjanda. Í málflutningi fyrir Hæstarétti mótmælti gagnáfrýjandi þessari málsástæðu sem of seint fram kominni. Í greinargerð aðaláfrýjanda í gagnsök í héraði var þessari málsútlistun gagnáfrýjanda ekki andmælt, enda byggir aðaláfrýjandi sjálfur kröfur sínar á sameiginlegum úttektum ósundurgreint og lagði þannig grundvöll málsins í upphafi. Er því fallist á það með gagnáfrýjanda, að málsástæða þessi sé of seint fram komin.

Eins og lýst er í hinum áfrýjaða úrskurði, er ágreiningur milli aðila um eftirtalin atriði: I. Hvernig skýra skuli hugtakið „skattar“ í samningum aðaláfrýjanda og Hafskipa hf. II. Hvort framreikna skuli rekstrarárangur ársins 1977 til verðlags viðkomandi rekstrarárs við útreikning á „rekstrarafkomu/bættri afkomu“. III. Hvort hagnaður hafi orðið hjá Hafskipum hf. árið 1984. IV. Hvað greitt var inn á hlaupareikninga og hver staða þeirra var í lok hvers árs.

I. Skattar. Fallast ber á niðurstöðu hins áfrýjaða úrskurðar um þetta atriði með vísan til forsendna hans.

II. Framreikningur hagnaðar. Eins og lýst er í hinum áfrýjaða úrskurði, gerði aðaláfrýjandi samninga við Hafskip hf. um viðbótarlaun, sem nema skyldu ákveðnum hundraðshluta af „rekstrarafkomu félagsins frá árinu 1977“, eins og segir í samkomulaginu sem gert var í júní 1978, eða „bættri afkomu félagsins frá 31/12 1977“, eins og segir í samningnum frá 14. ágúst 1980. Báðir aðilar hafa lýst yfir, að enginn efnismunur sé á samningunum þrátt fyrir mismunandi orðalag, tilgangurinn hafi verið sá að veita aðaláfrýjanda hlutdeild í bættri afkomu félagsins milli ára. Deilt er um það, hvernig ákvarða skuli bætta afkomu félagsins miðað við árið 1977. Við ákvörðun á bættri afkomu félagsins verður að miða við raunverulega afkomu þess. Þykir því rétt að framreikna hagnað ársins

1977 til þess að finna raunverulega bætta rekstrarafkomu félagsins. Samkvæmt þessu og að öðru leyti með vísan til forsendna hins áfrýjaða úrskurðar ber að fallast á niðurstöðu hans um framreikning miðað við breytingar á byggingarvísitölu.

III. Hagnaður ársins 1984. Aðaláfrýjandi byggir á því, að hagnaður hafi orðið af rekstri Hafskipa hf. árið 1984 samkvæmt ársreikningi félagsins það ár, og eigi því að reikna viðbótarlaun af bættri rekstrarafkomu félagsins það ár miðað við árið 1977. Hinn 6. desember 1985 var bú Hafskipa hf. tekið til gjaldþrotaskipta. Aðaláfrýjandi hefur ekki leitt í ljós, að hagnaður hafi orðið af rekstri hlutafélagsins árið 1984. Ber því að hafna kröfu hans um viðbótarlaun fyrir það ár.

IV. Staða hlaupareikninga. Staðfesta ber niðurstöðu hins áfrýjaða úrskurðar með vísan til forsendna hans.

Samkvæmt framansögðu er öllum kröfum aðaláfrýjanda í aðalsök hafnað, en staðfesta ber niðurstöðu hins áfrýjaða úrskurðar í gagnsök.

Aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda 2.849.153,00 krónur með vöxtum svo sem í dómsorði segir, en ekki er ágreiningur um vexti.

Rétt þykir, að málskostnaður fyrir skiptarétti falli niður.

Aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda 250.000,00 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Öllum kröfum aðaláfrýjanda, Ragnars Kjartanssonar, er hafnað.

Aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda, þrotabúi Hafskipa hf., 2.849.153,00 krónur með mánaðarlegum dráttarvöxtum svo sem hér segir: af 15.087,00 krónum 4,5% frá 1. janúar 1982 til 21. apríl s.á., 4% frá þeim degi til 1. nóvember s.á., 5% frá þeim degi til 21. október 1983, 4,75% frá þeim degi til 21. nóvember s.á., 4% frá þeim degi til 21. desember s.á., 3,25% frá þeim degi til 1. janúar 1984, af 313.087,00 krónum 3,25% frá 1. janúar 1984 til 21. s.m., 2,5% frá þeim degi til 1. september s.á., 2,75% frá þeim degi til 1. janúar 1985, af 622.753,00 krónum 2,75% frá 1. janúar 1985 til 1. febrúar s.á., 3,75%

frá þeim degi til 1. mars s.á., 4% frá þeim degi til 1. júní s.á., 3,5% frá þeim degi til 1. september s.á., 3,75% frá þeim degi til 6. desember s.á., en af 2.849.153,00 krónum 3,75% frá 6. desember 1985 til 1. mars 1986, 2,75% frá þeim degi til 1. apríl s.á., 2,25% frá þeim degi til 1. mars 1987, 2,5% frá þeim degi til 6. maí s.á., en frá þeim degi með árlegum dráttarvöxtum svo sem hér segir: 30% til 1. júní s.á., 33,6% frá þeim degi til 14. júlí s.á., en frá þeim degi með dráttarvöxtum samkvæmt 10. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 til greiðsludags.

Heimilt er að færa á fallna dráttarvexti til höfuðstóls á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 1. febrúar 1985.

Málskostnaður fyrir skiptarétti fellur niður.

Aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda 250.000,00 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómi þessum skal fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Úrskurður skiptaréttar Reykjavíkur 31. desember 1987.

I.

Mál þetta var tekið til úrskurðar 15. desember sl. að loknum munnlegum málflutningi.

Sóknaraðili í aðalsök er Ragnar Kjartansson, nnr. 7173-8167, Vogalandi 11, Reykjavík.

Varnaraðili í aðalsök er þrotabú Hafskipa hf., nnr. 3504-0528, Reykjavík.

Hinn 25. september 1986 var ákveðið á skiptafundi í búinu að reka mál þetta fyrir skiptarétti á grundvelli 112. gr. l. nr. 6/1978, þar sem upp kom ágreiningur um viðurkenningu á lýstri kröfu sóknaraðila í þrotabú Hafskipa hf. Málið var þingfest 28. október s.á.

Í greinargerð varnaraðila, sem lögð var fram í skiptarétti Reykjavíkur 14. júlí 1987, kom fram gagnkrafa þrotabús Hafskipa hf. á hendur sóknaraðila í aðalsök. Varð um það samkomulag með málsaðilum að reka aðalsök og gagnsök í einu máli.

Dómkröfum málsaðila var í upphafi lýst í greinargerðum þeirra, en var breytt með bókunum í þinghaldi 15. desember sl. Endanlegar dómkröfur eru eftirfarandi:

Í aðalsök gerir sóknaraðili, Ragnar Kjartansson, eftirtaldar kröfur:

1. að viðurkenndur verði með úrskurði skiptaréttarins réttur sóknaraðila til þess að skuldajafna kröfu, er hann telur sig eiga á hendur varnaraðila, að fjárhæð kr. 700.000,00, gegn kröfu varnaraðila á hendur sóknaraðila um endurgreiðslu á bifreiðakaupaláni að sömu fjárhæð,

2. að viðurkenndur verði réttur sóknaraðila til að skuldajafna kröfu, er hann telur sig eiga á hendur varnaraðila, að fjárhæð 125.390,00 Bandaríkjadali, að frá dregnum kr. 700.000,00, gegn viðurkenndum kröfum, að fjárhæð kr. 622.753,00, og öðrum hugsanlegum kröfum, er þrotabúið kynni að gera á hendur honum.

Þá er krafist málskostnaðar að mati réttarins.

Varnaraðili í aðalsök, þrotabú Hafskipa hf., krefst þess, að hafnað verði kröfu sóknaraðila.

Í gagnsök krefst sóknaraðili, þrotabú Hafskipa hf., sjálfstæðs úrskurðar um að varnaraðila í gagnsök, Ragnari Kjartanssyni, beri að greiða sóknaraðila kr. 2.849.153,00 auk 4,5% drv. á mánuði af kr. 15.087,00 frá 1.1. 1982 til 21.4. s.á., en með 4% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.11. s.á., en með 5% drv. á mánuði frá þ.d. til 21.10. 1983, en með 4,75% drv. á mánuði frá þ.d. til 21.11. s.á., en með 4% drv. á mánuði frá þ.d. til 21.12. s.á., en með 3,25% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.1. 1984, en af kr. 313.087,00 frá þ.d. til 21.1. s.á., en með 2,5% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.9. s.á., en með 2,75% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.1. 1985, en af kr. 622.753,00 frá þ.d. til 1.2. s.á., en með 3,75% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.3. s.á., en með 4% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.6. s.á., en með 3,5% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.9. s.á., en með 3,75% drv. á mánuði frá þ.d. til 6.12. s.á., en af kr. 2.849.153,00 frá þ.d. til 1.3. 1986, en með 2,75% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.4. s.á., en með 2,25% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.3. 1987, en með 2,5% drv. á mánuði frá þ.d. til 6.5. s.á., en með 30% drv. á ári frá þ.d. til 1.6. s.á., en með 33,6% drv. á ári til 14.7. s.á., en drv. skv. 10. gr. l. 25/1987 frá þ.d. til greiðsludags.

Þess er einnig krafist, að heimilt verði að færa á fallna dráttarvexti til höfuðstóls á 12 mánaða fresti, sbr. 12. gr. l. 25/1987, í fyrsta sinn 1.1. 1983.

Í gagnsök krefst varnaraðili, Ragnar Kjartansson, sýknu af öllum kröfum sóknaraðila auk málskostnaðar skv. gjaldskrá LMFÍ.

II.

Málavextir eru þessir helstir:

Með úrskurði, dags. 6. desember 1985, var bú Hafskipa hf. tekið til gjaldþrotaskipta.

Sóknaraðili, Ragnar Kjartansson, hafði sem framkvæmdastjóri og stjórnarformaður Hafskipa hf. fengið hjá félaginu lán, að fjárhæð kr.

700.000,00, til bifreiðakaupa. Lán þetta hafði ekki verið endurgreitt, þegar bú félagsins var tekið til gjaldþrotaskipta.

Með kröfúlýsingu, dags. 6. maí 1986, í þrotabú Hafskipa hf. lýsti sóknaraðili kröfu í búið, að fjárhæð kr. 700.000,00, til skuldajafnaðar gegn endurgreiðslukröfu varnaraðila vegna bifreiðakaupalánsins.

Jafnframt gerði sóknaraðili í kröfúlýsingunni fyrirvara um frekari skuldajöfnuð, allt að jafnvirði 125.390,00 Bandaríkjadala, vegna óuppgerðra viðbótarlauna, sem hann taldi sig eiga inni hjá félaginu, til að mæta öðrum þeim kröfum, sem þrotabúið kynni að eiga á hendur honum.

Með bréfi, dags. 7. júní 1986, höfnuðu skiptastjórar þrotabúsins skuldajafnaðarkröfu sóknaraðila.

Á skiptafundi í búinu 25. september 1986 varð, eins og áður segir, samkomulag um það að reka sérstakt skiptaréttarmál um ágreining málsaðila.

Ágreiningsefnið á rætur að rekja til ólíkrar túlkunar málsaðila á starfskjörum sóknaraðila hjá Hafskipum hf. Þykir því rétt að gera grein fyrir þeim samningum, sem sóknaraðili hafði gert á starfstímanum við félagið um kjör sín og skipta máli við úrlausn ágreiningsins.

Í júní árið 1978 mun hafa verið gert samkomulag við framkvæmdastjóra Hafskipa hf. um starfskjör þeirra, sbr. frásögn af því samkomulagi á dskj. nr. 2.

Samkvæmt því skyldi sóknaraðili fá viðbótarlaun umfram föst mánaðarlaun frá 1. janúar 1978. Skyldu þau nema „2% af rekstrarafkomu félagsins frá árinu 1977, þ.e. hagnaður á undan fjármagnskostnaði, afskriftum og sköttum“, eins og segir í ódagsettri yfirlýsingu Ólafs B. Ólafssonar, fyrrverandi varaformanns félagsins, um samkomulagið.

Viðbótarlaunin skyldu renna sameiginlega til sóknaraðila og Björgólfs Guðmundssonar, þáverandi framkvæmdastjóra félagsins.

Í yfirlýsingu Ólafs B. Ólafssonar segir, að þar sem greiðslugeta fyrir-tækisins sé erfið og líklegt, að greiðslur geti dregist, sé um það samkomulag, að við útreikning á viðbótarlaunum skyldu þau umreiknuð yfir í Bandaríkjadali miðað við meðalgengi hvers tekjuárs og skyldi reikna innstæðuvexti „af dollarinnstæðum að meðaltali frá 1/2 tekjuári“, eins og segir í yfirlýsingunni.

Greiðslur viðbótarlaunanna skyldu fara í gegnum sérstakan bankareikning, sem stofna átti, og vera í vörslu framkvæmdastjóranna.

Af reikningi þessum skyldi einnig greiða ýmsan kostnað, „jaðarkostnað“, og útgjöld framkvæmdastjóranna vegna starfa þeirra hjá fyrirtækinu.

Samningur þessi var í gildi til 14. ágúst 1980, en þá voru gerðar á honum breytingar og viðbætur, sem tóku gildi frá 1. janúar s.á. Helstu breytingar frá fyrra samkomulagi voru þessar:

Félagið skyldi lána hvorum framkvæmdastjóranna kr. 150.000 (15 millj.

kr.) til bifreiðakaupa. Lánið skyldi vera vaxtalaust og endurgreitt á tíu árum og afborgunarlaust fyrstu þrjú árin.

Hafskip hf. tóku að sér að greiða slysa/liftryggingu framkvæmdastjóranna.

Þá var hundraðshluti viðbótarlauna hækkaður úr 2% í 3,5% „af bættri afkomu félagsins“ frá 31. desember 1977. „Er útreikningur hagnaðar á undan fjármagnskostnaði, afskriftum og sköttum“, eins og segir í undirritaðri yfirlýsingu þáverandi starfsmanna stjórnar félagsins, þeirra Alberts Guðmundssonar formanns, Ólafs B. Ólafssonar varaformanns og Sveins R. Eyjólfssonar ritara, um samkomulagið. Í skjali þessu, sem er dskj. nr. 3, kemur fram, að einstök atriði samkomulagsins voru ekki bókuð í fundargerðabók félagsins, en tillaga um kjör framkvæmdastjóranna samþykkt í heild af stjórn þess.

Með samkomulagi, dags. 15. desember 1983, var enn gerð breyting á starfskjörum sóknaraðila, þegar svo var samið, að „prósenta lækki um þriðjung árið 1984“, þ.e. hundraðshlutinn lækkar úr 3,5% í 2,33%.

Þá var einnig áformað að endurskoðun færi fram á launakjörum í desember 1984, en úr því varð ekki.

Handskrifað samkomulag þetta, sem er dskj. nr. 4, staðfesta þeir Sveinn R. Eyjólfsson, Ólafur B. Ólafsson, Björgólfur Guðmundsson og sóknaraðili, Ragnar Kjartansson, allir með ritun upphafsstafa nafna sinna.

Er hér var komið sögu, var sóknaraðili orðinn stjórnarformaður Hafskipa hf. Samkomulag þetta átti hins vegar við um launakjör sóknaraðila samkvæmt yfirskrift þess, en þar stendur: „Tillaga um launakjör frá 1/1 84 (BG + RK).“

Önnur ákvæði þessara starfssamninga eru ágreiningsefninu óviðkomandi.

III.

Sóknaraðili telur að inneign sín hjá þrotabúinu vegna ógreiddra viðbótarlauna nemi 125.390,00 Bandaríkjadöllum, og er sú fjárhæð byggð á útreikningum Helga Magnússonar, fyrrverandi endurskoðanda Hafskipa hf., á grundvelli kjarasamninga þeirra, er áður hefur verið lýst. Verður gerð grein fyrir þeim útreikningum síðar.

Í þinghaldi 15. desember sl. lýsti lögmaður varnaraðila yfir, að af hálfu varnaraðila væri það ekki vefengt, að sóknaraðili hefði á grundvelli fyrrgreindra samninga öðlast kröfu á hendur Hafskipum hf., að fjárhæð 200.156,00 Bandaríkjadali (400.313,00 : 2), sbr. útreikning Valdimars Guðnasonar endurskoðanda, sem gerð verður grein fyrir hér á eftir. Á hinn bóginn hafi sóknaraðili ávísað af hlaupareikningum félagsins fjárhæðum

umfram launaeign sína, og nemi sú upphæð 36.763,00 Bandaríkjadöllum á gengi 41.52, þ.e. kr. 1.526.400,00.

Ágreiningslaust er með málsaðilum að sóknaraðili skuldar varnaraðila kr. 700.000,00 vegna bifreiðakaupaláns þess sem varnaraðili fékk hjá Hafskipum hf. árið 1983. Sóknaraðili viðurkennir, að sér beri að endurgreiða lánið, en krefst þess að mega nota launakröfu sína til skuldajöfnunar á móti þeirri endurgreiðslukröfu varnaraðila.

Samkvæmt greinargerðum sóknaraðila krefst hann einnig viðurkenningar á skuldajafnaðarrétti gegn kröfum varnaraðila, að fjárhæð kr. 622.753,00, vegna fimm tilgreindra greiðslna af hlaupareikningi nr. 2878 sem síðar varð reikningur nr. 12878 í Útvegsbanka Íslands.

Kveður sóknaraðili þessar greiðslur hafa verið skuldfærðar á Hafskip hf. ýmist vegna mistaka eða þar sem fylgiskjöl skorti til að færa rök fyrir greiðsluskyldu félagsins. Virðist sóknaraðili krefjast skuldajafnaðarréttar vegna þessara greiðslna án þess beinlínis að viðurkenna greiðsluskyldu sína.

Varnaraðili, þrotabú Hafskipa hf., gerir gagnkröfu á hendur sóknaraðila um greiðslu kr. 2.849.153,00.

Gagnkrafan sundurliðast þannig:

Skuld vegna bifreiðakaupaláns	kr. 700.000,00
Skuld vegna úttekta á hlaupareikningum nr. 2878 og 12878 í Útvegsbanka Íslands	kr. 622.753,00
Oftekin viðbótarlaun 36.763,00 Bandaríkjadalir á gengi 41,52	kr. 1.526.400,00
Samtals	kr. 2.849.153,00

IV.

Svo sem fram kemur í III. kafla hér að framan, er í málinu ekki deilt um fjárhæðir úttekta sóknaraðila af hinum svokallaða jaðarreikningi. Ágreining málsaðila má hins vegar rekja til deilu þeirra um útreikning viðbótarlauna.

Í málinu liggja frammi skýrslur tveggja endurskoðenda, þeirra Helga Magnússonar og Valdimars Guðnasonar, þar sem viðbótarlaunin hafa verið reiknuð út með ólíkum hætti.

Helgi Magnússon telur, að viðbótarlaun sóknaraðila hafi numið 300.378,00 Bandaríkjadöllum ($600.757,00 : 2$), en Valdimar Guðnason telur launin hins vegar nema 200.156,00 Bandaríkjadöllum ($400.313,00 : 2$).

Til glöggvunar þykir rétt að birta hér yfirlit endurskoðendanna í heild.

Helgi Magnússon gerir grein fyrir útreikningi, greiðslu og stöðu viðbótarlauna tveggja framkvæmdastjóra Hafskipa hf. með eftirfarandi hætti:

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	ALLS 1978-1985
Hagnaður á undan fjármagnskostnaði, afskriftum og sköttum - 1977	1.700	4.830 (1.700)	8.440 (1.700)	11.720 (1.700)	22.717 (1.700)	61610 (1.700)	111.865 (1.700)	62.548 (1.700)		
Ball frá 1977	3.130	6.740	10.002	21.017	59.910	110.165	60.848			
	2%	2%	3½%	3½%	3½%	3½%	2½%			
Launaviðbót í ísl.kr.	62	135	350	736	2.097	3.856	1.419			
Meðalgengi Bandaríkjadals	2.723	3.529	4.801	7.262	12.559	25.071	31.742			
í Bandaríkjadöllum	22.800	38.300	72.900	101.300	1166.459	153.794	44.704			600.757
Úttekin laun í Bandaríkjadöllum	0	(20.400)	0	(25.305)	(39.810)	(47.863)	(70.442)	(133.858)		(337.678)
(Aukning) minnkun biðreiknings í Bandaríkjadöllum	0	(13.711)	(18.039)	(18.732)	(51.034)	(52.882)	(38.310)	83.227		(109.481)
Vaxtatekjur í Bandaríkjadöllum	570	1.781	3.973	11.680	19.517	19.548	23.466	16.647		97.182
Eftirstöðvar í Bandaríkjadöllum	23.370	29.340	88.174	157.117	252.749	325.346	284.764	250.780		250.780

Útreikningar Valdímars Guðnasonar um sama atriði eru þannig:

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	ALLS 1978-1985
Hagnaður að viðbættum fjármagnskostnaði, afskriftum og sköttum - 1977	1.589	4.612 (2.362)	8.107 (3.461)	11.305 (5.376)	21.258 (8.163)	59.404 (12.734)	108.358 (21.669)			
Ball frá 1977	2.250	4.646	5.929	13.095	46.670	86.689				
	2%	2%	3½%	3½%	3½%	3½%	3½%			
Launaviðbót í ísl.kr.	45	93	208	458	1.633	3.034				
Meðalgengi Bandaríkjadals	2.723	3.529	4.801	7.262	12.559	25.071				
í Bandaríkjadöllum	16.526	26.353	43.324	63.068	130.026	121.016				400.313
Úrtekin laun í Bandaríkjadöllum	0	(20.400)	0	(25.305)	(39.810)	(47.863)		(70.442)	(1333.858)	(337.678)
(Aukning) minnkun biðreiknings í Bandaríkjadöllum	0	(35.540)	(59.968)	6.659	(52.553)	(53.356)		(29.564)	82.758	(141.564)
Vaxtatekjur (vaxtargjöld) í Bandaríkjadöllum	413	150	(1.458)	(839)	3.181	4.461		2.247	(2.752)	5.403
Inneign (skuld) í Bandaríkjadöllum	16.939	(12.498)	(30.600)	12.983	53.827	78.085		(19.674)	(73.526)	(73.526)

Fram kemur í skýrslunum og framburði endurskoðendanna hér fyrir dómi að ólíkrar niðurstöðu þeirra er að rekja til eftirtalinna atriða:

1. hvort við útreikning tekna fyrir skatta vegna árána 1977 til og með árinu 1984 skuli tekið tillit til aðstöðugjalds, kirkjugarðsgjalds og ýmissa launatengdra opinberra gjalda,

2. hvort við útreikning á „rekstrarafkomu/bættri afkomu“ skuli framreikna rekstrarárangur ársins 1977 til verðlags viðkomandi rekstrarárs,

3. hvort hagnaður hafi verið af rekstri Hafskipa hf. árið 1984, þannig að hægt sé að reikna sóknaraðila viðbótartekjur sem hlutfall af „rekstrarafkomu/bættri afkomu“ félagsins,

4. ágreinings um fjárhæðir innborgana á hlaupareikninga 2878 (12878) og hlaupareiknings nr. 921, sem síðar varð reikningur nr. 10921, og stöðu þeirra í lok hvers árs á því tímabili, sem hér skiptir máli.

Í þinghaldi 15. desember sl. er bókað, að lögmenn aðila séu sammála um að meginágreiningur máls þessa snúist um áðurnefnd atriði.

V.

Málsástæður aðila:

Sóknaraðili í aðalsök, Ragnar Kjartansson, byggir kröfu sína á því að hann hafi gert gilda samninga við Hafskip hf. um launakjör, bæði föst laun og viðbótarlaun. Vísar hann til skýrslu Helga Magnússonar endurskoðanda um útreikningsaðferðir og fjárhæð viðbótarlaunanna. Samkvæmt þessu sé á því byggt, að hagnaður hafi verið á rekstri Hafskipa hf. árin 1978 til og með 1984.

Við útreikning viðbótarlauna á grundvelli bættrar afkomu félagsins beri að bæta við rekstrarafkomuna ekki einvörðungu tekju- og eignarskatti, heldur einnig öllum opinberum gjöldum. Þá sé óheimilt að framreikna rekstrarafkomu ársins 1977 þegar tekin er viðmiðun af rekstrarafkomu félagsins önnur ár.

Vegna slæmrar fjárhagsstöðu félagsins hafi verið talið eðlilegt að viðbótarlaun væru ekki greidd út, en stæðu inni hjá félaginu.

Sóknaraðili byggir á því, að félagið hafi skuldað sér samtals 125.390,00 Bandaríkjadali, þegar það var tekið til skiptameðferðar 6. desember 1985.

Þrátt fyrir þessa skuld búsins gerir sóknaraðili ekki frekari kröfur á hendur því en nemur þeim fjárhæðum, sem hann yrði talinn skulda búinu.

Af hálfu varnaraðila í aðalsök, protabús Hafskipa hf., er á því byggt, að samkvæmt útreikningi Valdimars Guðnasonar endurskoðanda eigi sóknaraðili ekki inni laun hjá félaginu og séu því skilyrði skuldajafnaðar ekki fyrir hendi.

Samningar þeir, sem sóknaraðili gerði við stjórn Hafskipa hf. um viðbótarlaun sín, séu um margt óljósir og að þeim staðið með óvenjulegum

hætti. Þannig komi samningarnir ekki fram í gerðabókum félagsins, og launainneignar sóknaraðila sé hvorki getið í ársreikningum né bókhaldsgögnum þess. Þrátt fyrir þetta sé því þó ekki haldið fram af hálfu varnaraðila að samningarnir séu ógildir. Hins vegar beri sóknaraðili sönnunarbýrðina fyrir því að samningarnir séu þess efnis sem hann heldur fram, enda hafi sóknaraðili sem formaður stjórnar borið verulega ábyrgð á gerð reikninga félagsins. Sé því rík ástæða til að gera strangar kröfur um sönnun þess að sóknaraðili hafi átt inni laun hjá félaginu við gjaldþrot þess.

Við gjaldþrot félagsins hafi skuld sóknaraðila numið 36.763,00 Bandaríkjadöllum umfram inneign hans.

Niðurstaða.

Samkvæmt málflutningi varnaraðila í aðalsök er af hans hálfu ekki vefengt, að samkomulag hafi orðið með sóknaraðila, Ragnari Kjartanssyni, og Hafskipum hf., um launakjör sóknaraðila með þeim hætti og þess efnis, sem fram kemur í dskj. nr. 2-4. Byggir varnaraðili hvorki á því að samningar þessir hafi verið gerðir án vitundar og umboðs stjórnar félagsins né heldur að þeir samkvæmt efni sínu séu andstæðir samþykktum þess og ákvæðum hlutafélagalaga.

Sóknaraðili var framkvæmdastjóri Hafskipa hf. á þeim tíma, er samningar þeir, sem frá greinir á dskj. 2 og 3, voru gerðir, en hafði tekið við stöðu stjórnarformanns 15. desember 1983, þegar samningunum um launakjör framkvæmdastjóranna á dskj. nr. 4 var breytt. Af hálfu varnaraðila er ekki vefengt, að sóknaraðili hafi sem stjórnarformaður átt að njóta sömu kjara og framkvæmdastjóri félagsins.

Af hálfu varnaraðila er viðurkennt, að fjárfrafa sú, sem sóknaraðili öðlaðist á hendur Hafskipum hf. á grundvelli samninganna á dskj. nr. 2-4, hafi numið 200.656,00 Bandaríkjadöllum ($400.313,00 : 2$) samkvæmt útreikningum Valdimars Guðnasonar endurskoðanda.

Á hinn bóginn telur varnaraðili að þrotabúið eigi hærri kröfur á hendur sóknaraðila en nemur viðurkenndri kröfu hans. Sé þessi krafa varnaraðila til komin vegna úttekta sóknaraðila af hlaupareikningum félagsins sem í vörslu hans voru og nemi 36.763,00 Bandaríkjadöllum eða kr. 1.526.400,00 á gengi 41, 52.

Sóknaraðili telur sig hins vegar eiga hærri launakröfu en viðurkennt er af hálfu varnaraðila eða 125.390,00 Bandaríkjadali. Vísar hann til útreikninga Helga Magnússonar endurskoðanda því til stuðnings.

Ágreining málsaðila um kröfu sóknaraðila má samkvæmt yfirlýsingu lögmannna þeirra rekja til atriða 1-4, sem lýst er í IV. kafla.

Verður nú tekið til við úrlausn þeirra í sömu röð og þar er getið.

Ágreiningur um skatta.

Samkvæmt samningum sóknaraðila skyldu viðbótarlaun hans reiknuð sem ákveðið hlutfall af rekstrarafkomu Hafskipa hf. að viðbættum fjármagnskostnaði, afskriftum og sköttum. Greinir málsaðila á um það hvort við rekstrarafkomuna skuli bæta öllum opinberum gjöldum eða einvörðungu tekju- og eignarskatti.

Engar skýringar eru á því í samningum sóknaraðila hvað átt sé við með hugtakinu skattur í þessu sambandi. Af gögnum málsins er ekki að sjá að þetta atriði hafi komið til sérstakrar umræðu milli samningsaðila.

Af framburði Sveins R. Eyjólfsssonar hér fyrir dómi má ráða að samningurinn hafi í upphafi verið gerður til þess að tryggja framkvæmdastjórum félagsins hlutdeild í batnandi afkomu þess.

Þegar þetta er haft í huga telur dómurinn að skýra beri hugtakið skattur í samkomulaginu þannig að átt sé við þá skatta sem tengjast afkomu félagsins og hreinum eignum þess, þ.e. tekju- og eignarskatt. Er það einnig í samræmi við viðurkenndar venjur í reikningsskilum.

Í áðurgreindu yfirliti Valdimars Guðnasonar endurskoðanda á skuldaskiptum málsaðila er á þessu byggt og þykir mega leggja útreikning hans til grundvallar um þetta atriði.

Ágreiningur um framreikning hagnaðar ársins 1978.

Í málinu er ágreiningur um það hvort við útreikning á „rekstrarafkomu/ bætttri afkomu“ skuli framreikna rekstrarárangur ársins 1977 til verðlags viðkomandi rekstrarárs.

Ekki er að finna nein ákvæði í samningum um launakjör sóknaraðila varðandi þetta atriði.

Svo sem áður hefur verið frá greint var það tilgangurinn með gerð samninganna um viðbótarlaunin að sóknaraðili sem framkvæmdastjóri og síðar stjórnarformaður Hafskipa hf. öðlaðist hlutdeild í bætttri afkomu félagsins milli ára. Ágreiningslaust er, að sá hagnaður, sem varð af rekstri félagsins árið 1977, skyldi notaður til viðmiðunar. Til þess að finna bætta rekstrarafkomu tiltekins árs átti að draga frá hagnaði ársins hagnað viðmiðunarársins.

Sóknaraðili byggir kröfugerð sína varðandi þetta atriði á því að ekkert ákvæði sé að finna í samningunum um framreikning hagnaðar ársins 1977 og því sé slíkur framreikningur óheimill. Sveinn R. Eyjólfsson og Ólafur B. Ólafsson, sem sæti áttu í 14 manna stjórn félagsins, hafa borið fyrir dómi að ekki hafi komið til tals meðal þeirra stjórnarmanna, sem sömdu við sóknaraðila um viðbótarlaunin, að framreikna skyldi hagnað ársins 1977 til verðlags viðkomandi árs.

Varnaraðili heldur því fram að framreikna beri hagnað ársins 1977 til

raungildis viðkomandi tekjuárs til að finna raunverulega bætta rekstrarafkomu félagsins.

Ljóst má vera, að raungildi þess hagnaðar, sem varð af rekstri Hafskipa hf. árið 1977, hefur rýrnað árlega vegna þeirrar þróunar, sem varð í verðlags- og peningamálum á þeim tíma sem útreikningur viðbótarlaunanna tekur til.

Ef fallist yrði á sjónarmið sóknaraðila og ekki tekið tillit til framangreindrar verðlagsþróunar myndi sóknaraðili, auk hlutdeildar í bættri rekstrarafkomu félagsins, njóta sérstaks hagnaðar af raungildisrýrnun hagnaðar viðmiðunarársins við útreikning viðbótarlaunanna.

Samningar sóknaraðila um launaviðbætur sér til handa voru sérstaks eðlis og höfðu þann afmarkaða tilgang að tryggja sóknaraðila hlutdeild í bættri afkomu félagsins miðað við tiltekið viðmiðunarár. Upplýst er að staðið var að samningsgerðinni um margt með óvenjulegum hætti. Gildir hið sama um meðferð samninganna innan félagsins eftir gerð þeirra. Einnig er komið fram að launainneignar sóknaraðila var hvorki getið í ársreikningum félagsins né bókhaldsgögnum þess. Framburður þeirra tveggja fyrrverandi stjórnarmanna Hafskipa hf., sem komið hafa fyrir dóminn, er óljós um það atriði hver hafi verið vitneskja stjórnarinnar í heild um einstök framkvæmdaratriði samninganna.

Þegar framangreind atriði eru höfð í huga og virtur er tilgangur samninganna, leiða eðlirök og reikningsskilavenjur til þess, að skýra beri samninga aðila svo að við útreikning viðmiðunarlaunanna skuli framreikna viðmiðunarárið. Gagnstæður framburður þeirra Sveins R. Eyjólfssonar og Ólafs B. Ólafssonar, fyrrum stjórnarmanna hins gjaldþrota félags, þykir, eins og hér stendur á, ekki verða lagður til grundvallar við úrlausn þessa atriðis. Þá þykja lög nr. 13/1979 eigi heldur standa í vegi fyrir þeirri niðurstöðu.

Valdimar Guðnason endurskoðandi hefur í útreikningum sínum byggt á því, að framreikna beri viðmiðunarárið, og miðað þar við breytingu á byggingarvísitölu árin 1978 til 1983. Með hliðsjón af ákvæðum 26. gr. laga nr. 75/1981, um tekjuskatt og eignarskatt, þykir á þá útreikningsaðferð mega fallast.

Ágreiningur um hagnað ársins 1984.

Deilt er um það hvort hagnaður hafi verið af rekstri Hafskipa hf. árið 1984, svo að hægt sé að reikna sóknaraðila viðbótaskattur sem hlutfall af „rekstrarafkomu/bættri afkomu“ félagsins það ár.

Krafa sóknaraðila um viðurkenningu skuldajafnaðarréttar er á því reist að samkvæmt ársreikningi Hafskipa hf. árið 1984 hafi hagnaður af rekstri félagsins að viðbættum afskriftum, fjármagnskostnaði og sköttum numið

kr. 62.548.000,00. Beri sér því viðbótarlaun af bættri rekstrarafkomu félagsins það ár miðað við afkomu þess árið 1977.

Hinn 6. desember 1985 var bú Hafskipa hf. tekið til gjaldþrotaskipta. Í framhaldi af því fór fram rannsókn á reikningsskilum félagsins sem tók til ársins 1984. Fyrir liggur í málinu skýrsla um reikningsskil Hafskipa hf. fyrir það ár. Í skýrslunni er ársreikningur Hafskipa hf. vefengdur í veigamiklum atriðum og komist að þeirri niðurstöðu að enginn hagnaður hafi í raun verið af rekstri félagsins það ár gagnstætt því sem fram kemur í ársskýrslu félagsins.

Réttur sóknaraðila til viðbótarlauna vegna rekstrarársins 1984 er samkvæmt samningnum bundinn því skilyrði, að hagnaður hafi orðið af rekstri félagsins það ár.

Pótt leitað sé úrlausnar dómsins um þetta ágreiningsefni hafa málsaðilar ekki lagt fram gögn, sem geri dómnum kleift að meta, hvort greindu skilyrði sé fullnægt. Verður því, svo sem málatilbúnaði er háttað, ekki tekin afstaða til þess í dómsúrlausn þessari hvort sóknaraðili kunni að eiga kröfu um launaviðbót vegna þess árs. Þykir, eins og hér stendur á, heimilt með vísan til 2. mgr. 69. gr. laga nr. 85/1936 að dæma varnaraðila sýknu að svo stöddu af kröfum sóknaraðila um viðurkenningu launaviðbótar árið 1984.

Að fenginni þeirri niðurstöðu, sem komist er að um framangreind ágreiningsefni, þykir mega leggja til grundvallar þann útreikning Valdimars Guðnasonar, að fjárhæð viðbótarlauna sóknaraðila hafi numið 200.656,00 Bandaríkjadöllum (USD 400.313,00 : 2).

Ágreiningur um stöðu hlaupareikninga.

Í II., III. og IV. kafla hér að framan er gerð grein fyrir bankareikningum þeim sem greiðslur viðbótarlauna fóru í gegnum og voru í vörslu framkvæmdastjóra Hafskipa hf.

Aðila greinir á um fjárhæðir innborgana á reikningana og stöðu þeirra í árslok. Byggir sóknaraðili á yfirliti Helga Magnússonar, en varnaraðili á yfirliti Valdimars Guðnasonar um þetta atriði undir liðnum „(Aukning) minnkun „biðreiknings“ í USD“. Samkvæmt framburði Valdimars Guðnasonar hér fyrir dómi má rekja ólíkar niðurstöður endurskoðendanna um stöðu reikninganna til mismunandi innborgana á reikningana árin 1979, 1980 og 1983 og stöðu þeirra í árslok þessara ára.

Útskriftir þessara bankareikninga liggja frammi í málinu. Staðfesta þær niðurstöðu Valdimars Guðnasonar um stöðu biðreikningsins.

Samkvæmt því, sem hér var rakið, og þeirri niðurstöðu, sem áður var komist að um fjárhæð viðbótarlauna sóknaraðila, höfðu framkvæmdastjórar Hafskipa hf., svo sem greinir í yfirliti Valdimars Guðnasonar, til

samans tekið út af biðreikningi 73.526,00 Bandaríkjadali umfram það sem viðbótarlaunum þeirra nam $(337.678,00 + 141.564,00 + 5.403,00 = 478.839,00 - 400.313,00 = 73.526,00)$.

Sóknaraðili í gagnsókni byggir kröfugerð sína á því að Ragnari Kjartanssyni beri að standa þrotabúinu skil á helmingi þeirrar fjárhæðar eða 36.763,00 Bandaríkjadöllum. Hefur þeim málaltilbúnaði sóknaraðila ekki verið sérstaklega andmælt af hálfu varnaraðila.

Einn liður í kröfugerð sóknaraðila í gagnsök er krafa um endurgreiðslu bifreiðakaupaláns Ragnars Kjartanssonar. Þykir rétt að víkja sérstaklega að málaltilbúnaði vegna þessa kröfuliðar.

Svo sem fram hefur komið í samningi Ragnars Kjartanssonar um launakjör frá 14. ágúst 1980 á dskj. nr. 3, veittu Hafskip hf. honum lán, að fjárhæð kr. 150.000,00 (15 millj. gkr.), til bifreiðakaupa. Lánið átti að endurgreiða á 10 árum vaxtalaust og vera afborgunarlaust fyrstu þrjú árin. Með bréfi, dags. 25. apríl 1983, staðfestir Albert Guðmundsson, þáverandi stjórnarformaður félagsins, að við endurnýjun bifreiða á árinu 1983 „þykir eðlilegt að sama regla gildi áfram og ákvarðast upphæðin nú kr. 700.000,00, sjöhundruðþúsundkrónur nýjar kr., og greiðist þá gamla lánið jafnframt upp.“, eins og segir í yfirlýsingunni.

Í greinargerð Helga Magnússonar um starfskjör Ragnars Kjartanssonar á dskj. nr. 13 segir um þetta atriði að gengið hafi verið frá þessu nýja láni til 7 ára, þar sem lítið hafi verið svo á að 3 ár væru liðin af lánstímanum. Áfram hafi verið miðað við vaxtalaust lán og afborgunarlaust fyrstu 3 árin.

Í kröfulýsingu Ragnars Kjartanssonar og greinargerð hans er gerð krafa um að hann megi nota launainneign sína hjá félaginu til skuldajafnaðar á móti kröfu um endurgreiðslu bifreiðakaupalánsins. Virðist þar gert ráð fyrir því að lánið sé allt gjaldfallið. Í kröfugerð sóknaraðila í gagnsök, þrotabús Hafskipa hf., segir berum orðum, að skuld vegna bílakaupaláns pr. 6.12. 1985 sé kr. 700.000,00. Er þar byggt á því að lánið hafi fallið í gjalddaga við gjaldþrot félagsins og krafa sóknaraðila um dráttarvexti af láninu frá þeim tíma við það miðuð. Í greinargerð varnaraðila í gagnsök, Ragnars Kjartanssonar, er viðurkennd þessi skuld varnaraðila. Þá er ekki mótmælt þessari vaxtakröfu sóknaraðila.

Áður er komist að þeirri niðurstöðu að varnaraðili í aðalsök, þrotabú Hafskipa hf., skuli vera sýkn að svo stöddu af kröfum þeim er sóknaraðili, Ragnar Kjartansson, kann að eiga til viðbótarlauna vegna ársins 1984.

Niðurstaða máls þessa í aðalsök er að öðru leyti sú að sýkna ber varnaraðila, þrotabú Hafskipa hf., af öðrum kröfum sóknaraðila, Ragnars Kjartanssonar, um viðurkenningu skuldajafnaðarréttar.

Í gagnsök ber að dæma varnaraðila, Ragnar Kjartansson, til að greiða

sóknaraðila, þrotabúi Hafskipa hf., kr. 2.849.153,00. Dæma ber vexti svo sem krafist er í gagnsök og í dómsorði greinir, enda er hvorki upphafstíma vaxta né vaxtafæti andmælt og ekki heldur byggt á fyrningu hluta vaxta. Fallist er á höfuðstólsfærslu vaxta, í fyrsta skipti 1. febrúar 1985.

Eftir atvikum þykir rétt að málskostnaður falli niður bæði í aðalsök og gagnsök.

Úrskurð þennan kveða upp Valtýr Sigurðsson héraðsdómari, skipaður setuskiptaráðandi, ásamt meðdómsmönnum Reyni Ragnarssyni endurskoðanda og Þorgeiri Örlygssyni, settum prófessor.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Varnaraðili í aðalsök, þrotabúi Hafskipa hf., skal vera sýkn að svo stöddu af kröfum þeim er sóknaraðili, Ragnar Kjartansson, kann að eiga til viðbótarlauna vegna ársins 1984.

Varnaraðili í aðalsök, þrotabúi Hafskipa hf., skal vera sýkn af öðrum kröfum sóknaraðila, Ragnars Kjartanssonar.

Varnaraðili í gagnsök, Ragnar Kjartansson, greiði sóknaraðila, þrotabúi Hafskipa hf., kr. 2.849.153,00 auk 4,5% drv. á mánuði af kr. 15.087,00 frá 1.1. 1982 til 21.4. s.á., en með 4% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.11. s.á., en með 5% drv. á mánuði frá þ.d. til 21.10. 1983, en með 4,75% drv. á mánuði frá þ.d. til 21.11. s.á., en með 4% drv. á mánuði frá þ.d. til 21.12. s.á., en með 3,25% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.1. 1984, en af kr. 313.087,00 frá þ.d. til 21.1. s.á., en með 2,5% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.9. s.á., en með 2,75% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.1. 1985, en af kr. 622.753,00 frá þ.d. til 1.2. s.á., en með 3,75% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.3. s.á., en með 4% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.6. s.á., en með 3,5% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.9. s.á., en með 3,75% drv. á mánuði frá þ.d. til 6.12. s.á., en af kr. 2.849.153,00 frá þ.d. til 1.3. 1986, en með 2,75% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.4. s.á., en með 2,25% drv. á mánuði frá þ.d. til 1.3. 1987, en með 2,5% drv. á mánuði frá þ.d. til 6.5. s.á., en með 30% drv. á ári frá þ.d. til 1.6. s.á., en með 33,6% drv. á ári til 14.7. s.á., en drv. skv. 10. gr. l. 25/1987 frá þ.d. til greiðsludags.

Heimilt er að færa á fallna dráttarvexti til höfuðstóls á 12 mánaða fresti.

Málskostnaður í aðalsök og gagnsök fellur niður.